

Belangrijke begrippen en principes

ECONOMIE 2024

Aan de hand van de syllabus

<https://www.youtube.com/watch?v=B458qQdBCIY>

Woordenboek
Rekenmachine
Berekening geven
Vraag in antwoord laten komen
Naar bron verwijzen
Duidelijk schrijven
2punten = 2 tot 3 stappen noemen
Leg uit!!

(maar zonder van alles erbij te verzinnen)

WOORDENBOEK

Stel je ziet het woord

marktsentiment

en je weet niet wat dit betekent

Waar ga je dan zoeken?

Splits het woord eerst op en bedenk wat je al wel snapt
zoek daarna het andere woord daarna nog even op

MARKT

- Vraag en aanbod leidt tot bepaalde prijs.
- Verandert de prijs dan kijk je op de vraaglijn wat de nieuwe vraag wordt. (gevraagde hoeveelheid)
- De vraaglijn kan ook **VERSCHUIVEN**.
 - Verandering inkomen
 - Verandering behoeften
 - Verandering van prijzen van **ANDERE** producten
- De aanbodlijn kan ook verschuiven
 - Kosten worden hoger/lager – kan door technologische ontwikkeling
 - Aantal aanbieders neemt toe/af
- **Zet in je examen: bij elke prijs wordt de vraag of het aanbod hoger/lager omdat.....**

MARKT

- Volkomen concurrentie: prijs komt tot stand door vraag en aanbod
- Monopolie: prijs wordt bepaald door producent (prijszetter) en je kijkt naar de vraaglijn welke prijs bij welke hoeveelheid past
- Oligopolie: enkele aanbieders, toetreding markt lastig (hoge investeringen)
- Marktaandeel: hoeveel procent van de markt heb je in handen?
- Homogene goederen: rijst, graan, olie, stroom, benzine, suiker etc....het maakt niet uit van wie je het koopt.

MARKT - KOSTEN

- Afzet: hoeveel stuks verkoop je
- Omzet: hoeveel zit er in je kassa? (alle kosten moeten er nog af)
 - $\text{Omzet} = \text{Afzet} \times \text{verkoopprijs}$
- Marginale opbrengst: hoeveel brengt het op om nog een product te maken?
- Marginale kosten: hoeveel kost het om nog een product te maken?

- In principe zeg je $\text{MO} > \text{MK}$, dan wil ik nog wel een product maken en verkopen. Je maakt dan namelijk winst.

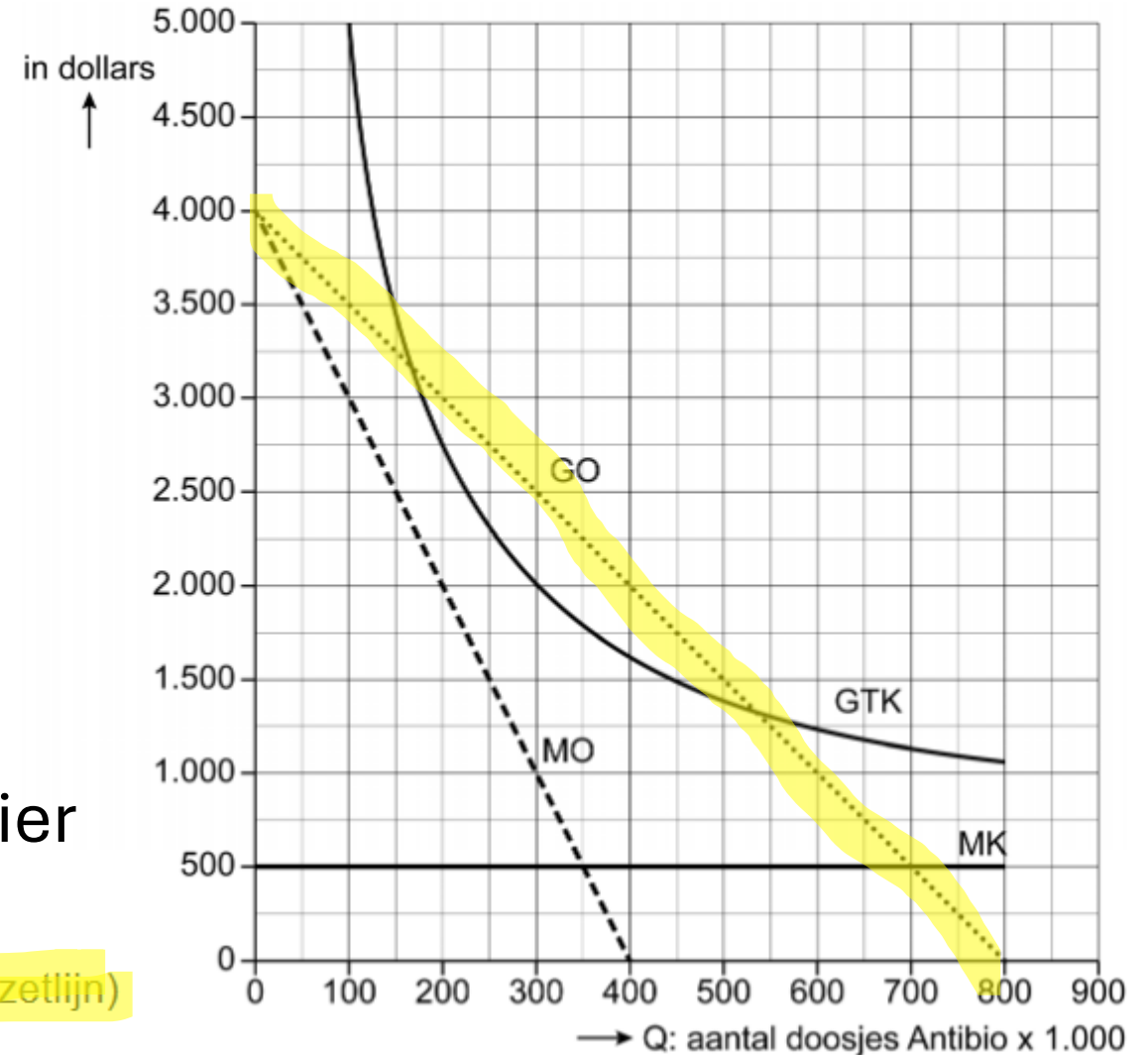
- WEET JE NOG? Maximale winst is op punt $\text{MO} = \text{MK}$
- Maximale omzet/afzet $\text{MO} = 0$ (bijvoorbeeld concurrentie uit markt drukken)

Nog even goed kijken!

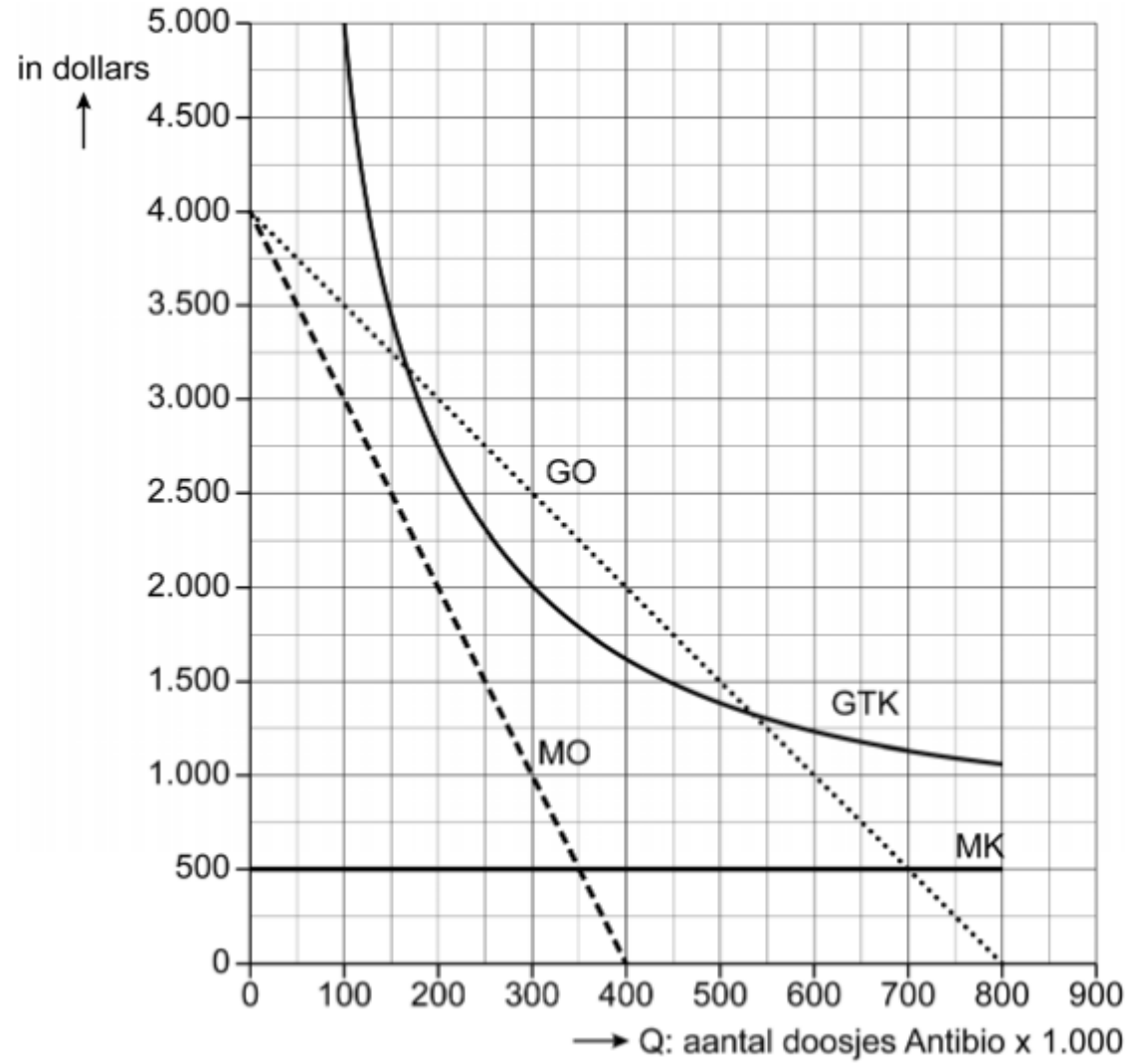
- Lees Titel, waar gaat het over?
- Getallen Y-as
- Getallen X-as
- Moet je het getal nog x1000 doen?
- Houd hier dan rekening mee bij het uitrekenen! (op laatst x 1000 doen)
- LEGENDA staat er steeds bij! Kijk hier naar!

GO = gemiddelde opbrengst (prijsafzetlijn)
MO = marginale opbrengst
GTK = gemiddelde totale kosten
MK = marginale kosten

Bron 1 opbrengsten en kosten van Antibio

Bron 1 opbrengsten en kosten van Antibio

MARKT - KOSTEN

- Je ziet vaak GTK (gemiddelde totale kosten = $GCK + GVK$)
- GCK (gemiddelde constante kosten)
- GVK (gemiddelde variabele kosten)

- Dat zijn gewoon steeds de kosten per product, opgesplitst in constante kosten en variabele kosten.
- Ge je meer produceren, dan worden de gemiddelde constante kosten lager (je kunt immers de constante kosten over meer producten verdelen)

- **Let op! vergeet bij de totale kosten niet de GTK te vermenigvuldigen met de hoeveelheid**

MARKT prijselasticiteit

- Met hoeveel procent daalt de gevraagde hoeveelheid bij 1% prijsverhoging? DAT IS HET!
- Is de elasticiteit bijvoorbeeld -2,3 dan betekent dat, dat de hoeveelheid daalt met 2,3 procent als je je prijzen met 1% verhoogt.
- LET OP: Als je je prijs met 1% verlaagt gaat de gevraagde hoeveelheid met 2,3% omhoog (en dat is natuurlijk ook mooi!)
- De elasticiteit is eigenlijk een soort vermenigvuldigingsfactor

MARKT prijselastischeit

- Om de prijselastischeit te berekenen moet je de volgende zaken berekenen:
- De procentuele prijsstijging/daling (is meestal al een punt waard)
- De procentuele hoeveelheidsdaling/stijging (soms ook punt)
- Dan:
$$\frac{\% \text{verandering hoeveelheid (Q)}}{\% \text{verandering prijs (P)}}$$
- Vergeet het min-teken niet (bij prijselastischeit)

PRINCIPE

- Daalt de vraag dan
- Daalt de prijs
- Dan wordt een product minder interessant om te verkopen
- Dan verdwijnen aanbieders van de markt omdat zij hun investering niet terug kunnen verdienen.
- OMGEKEERD net zo natuurlijk!!
- Stijgt de vraag.....etc....

- Een markt waar veel winst te halen valt trekt nieuwe concurrenten aan

PRINCIPE

- Meer koopkracht (door hoger loon of minder belasting of meer werk vanuit de overheid)
- Meer VRAAG
- Meer PRODUCTIE (HOGER BBP = economische groei)
- Meer ARBEIDSKRACHTEN nodig
- Meer WERKGELEGENHEID of MINDER WERKLOOSHEID

PRINCIPE

- Economische groei in vraag?
- In antwoord bijvoorbeeld:
- Meer vraag
- Meer productie
- En meer productie = hoger BBP altijd erbij noemen!
- BRUTO BINNENLANDS PRODUCT
- We maken meer! Oftewel we voegen meer waarde toe dmv de productiefactoren

Verzonken kosten

- Kosten die je alleen terug kunt verdienen als “het doel” lukt.
- Je verdient ze niet vanzelfsprekend terug.

- Je wil een order binnenhalen bij een groot bedrijf in China.
- Je maakt kosten om de order binnen te halen
 - Reis naar China
 - Verkoper mee
 - Samples maken

- Je verdient deze kosten alleen maar terug als je de order binnen haalt, anders ben je je geld in zijn geheel kwijt (=verzonken)

- **Zet in examen: deze kosten kunnen op geen enkele andere manier worden terugverdiend**

RISICO

- Je kunt het risico weergeven in een %
- De kans dat iets gebeurt is 1%
- Het schade(risico)bedrag is 2000 euro.
- Berken je nu de gemiddelde kosten, dan kom je op 20 euro

- Ben je risicomijdend, dan heb je er meer voor over dan 20 euro, bijvoorbeeld 22,40

RISICO kost geld!

- Loopt een bank of belegger veel of meer risico, dan zal er een hoger rentepercentage (of hoger rendement) ge-eist worden.
- Wordt een risico LAGER , dan neemt een bank of investeerder/belegger genoegen met minder rente of rendement.
- Het is dan immers een veilige keuze

Verzekeren

- Asymmetrische informatie (ken de risico's)
 - Voorkom door goede vragen stellen en uitsluiten bij liegen
 - Registraties van politie en andere verzekeringsmaatschappijen of instanties
- Moral Hazard
 - Voorkom door hoger eigen risico
 - Bonus malus ladder (korting als je langere tijd geen schade maakt)
- Averechtse selectie
 - Voorkom door premiedifferentiatie (meer premie voor grote risico's)

Berekeningen

- Doe altijd iets!
- Begin vast met wat basisgegevens uit te rekenen.
- Bijvoorbeeld:
 - Premie berekenen die betaald moet worden omdat dit in de opdracht staat.
 - De gevraagde hoeveelheid uitrekenen bij een bepaalde prijs
 - De procentuele verandering vast uitrekenen
- Ook voor een gedeelte van een berekening kun je punten krijgen!
- **En dan heb je in ieder geval wel de helft van je punten!!!!**

Het antwoord ligt voor je neus!

- Je moet niet voor niets een bron bekijken....
- Hier staat namelijk het antwoord. Pluis de bron uit. Kijk goed. Geef het een kans en denk logisch na....
- Probeer het later nog eens (want je moet ook niet blijven hangen)
- **VERWIJS ZOVEEL MOGELIJK NAAR DE BRON ALS DE BRON GENOEMD WORDT**
- **Zoals in bron 2 te zien is, is de prijs 23 euro bij een gevraagde hoeveelheid van 22000 stuks. Dit is de hoeveelheid waar $MO=MK$ en dus de winst maximaal is.**

INKOMEN

- Primair inkomen (bruto)
 - Moet alles nog af (belasting) en bij (toeslagen/subsidies)
- Secundair inkomen
 - Is alles al af (belasting) en bij (toeslagen/subsidies)
 - Kan dus gezien worden als het besteedbaar inkomen
- In NL zijn secundaire inkomens gelijkverdeeldd door het progressieve belastingssysteem
- **GENIVELLEERD DUS!**

Belasting

- Bijtelpost = bedrag dat je moet optellen bij je bruto jaarinkomen
- Aftrekpost= bedrag dat je moet/mag aftrekken van je bruto jaarinkomen
- Door het progressieve belastingstelsel hebben aftrekposten een denivellerende werking...een “rijke” krijgt dan immers meer “terug”, dan een “arme” die in een lagere schijf valt....

Nivellerend of denivellerend?

- Bereken de eerste situatie en de tweede situatie

Bijv.

1 inkomen arm 10.000 en inkomen rijk 100.000 = 10 x zo veel

2 inkomen arm 9000 en inkomen rijk 80.000 = $80.000/9000 = 8,9x$
zoveel

Inkomensverschillen zijn nu kleiner, dus nivellerend effect

Heffingskortingen (ook arbeidskorting)

- Pas op het allerlaatst aftrekken!
- Stel je berekent dat er voor een belastbaar inkomen van 80.000 32.000 euro belasting betaald moet worden.
- Er is bij dit inkomen sprake van 2000 heffingskorting
- Dan doe je $32.000 - 2000 = 30.000$ moet er werkelijk betaald worden
- (heb je toch voor 2000 euro mazzel!)

Speltheorie - opbrengstenmatrix

- Verzin er niets bij! De getallen spreken de waarheid

Bron 1 pay-offmatrix resultaatverandering door gelijktijdig
hackincident bij bedrijf ABC en XYZ (in miljoenen euro's)

		XYZ	
		<i>wel losgeld betalen</i>	<i>geen losgeld betalen</i>
ABC	wel losgeld betalen	-5 ; -4	-2 ; -5
	geen losgeld betalen	-6 ; -2	-4 ; -3

Speltheorie - opbrengstenmatrix

- Verzin er niets bij! De getallen spreken de waarheid
- LET OP mintekens -3 is beter dan -5

Bron 1 pay-offmatrix resultaatverandering door gelijktijdig hackincident bij bedrijf ABC en XYZ (in miljoenen euro's)

		XYZ	
		wel losgeld betalen	geen losgeld betalen
ABC	wel losgeld betalen	-5 ; -4	-2 ; -5
	geen losgeld betalen	-6 ; -2	-4 ; -3

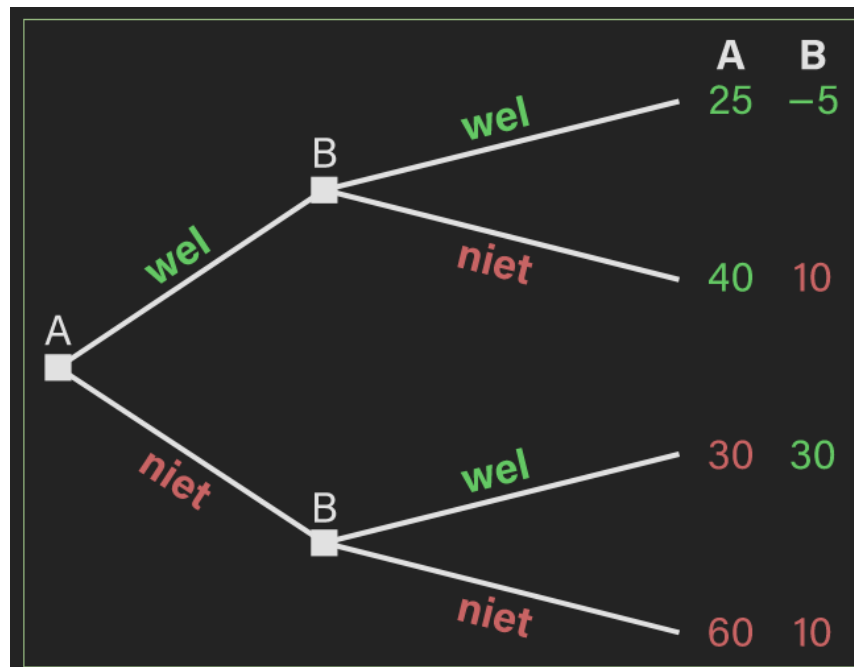
zonde!
BEIDE!!

Speltheorie

- Dominante strategie = je kiest altijd A want dat is altijd beter
- Is de ene keer A beter en de andere keer B, dan heb je dus **geen** dominante strategie

Speltheorie

- Simultaan = tegelijkertijd (gevangenendilemma)
- Sequentieel = na elkaar beslissen (spelboom)

Zelfbinding

- Je overtuigt de ander door jezelf helemaal klem te zetten.
- Bijvoorbeeld: Je maakt publiekelijk bekend iets te zullen doen of nalaten. Het wordt dan heel moeilijk om zonder reputatieschade iets anders te doen dan je beloofd hebt.
- Je overtuigt hiermee je tegenspeler!!

1.3 De economische kringloop

Uit de economische kringloop kun je een aantal **macro-economische identiteiten** afleiden:

- $Y = C + B + S$

- $Y = C + I + O + E - M$

- $C + B + S = C + I + O + E - M$

Dit kun je herschrijven als: $(B - O) + (S - I) = (E - M)$ of $(S-I)+(B-O)=(E-M)$

Financieringssaldo OH ----- Saldo op de betalingsbalans ----- Particulier spaarsaldo

Wat hoort bij welke haakjes?

QUOTE

- Verhouding
- $\frac{\text{vul in } x}{\text{vul in } y}$ (deelstreep)
- Wanneer stijgt een breuk? (of daalt ie)
- Teller omhoog en/of noemer omlaag, **dus daar zoek je je antwoord!**

BEGROTINGSBELEID

- Cyclisch => je geeft als overheid meer uit als het goed gaat en je bezuinigt als het slecht gaat.
- AntiCyclisch => je geeft als overheid meer uit als het SLECHT gaat en bezuinigt als het GOED gaat.

- Meer bestedingen zorgt voor meer werk
- Minder belastingen zorgt voor meer geld bij de burgers (en die gaan dan weer meer besteden)

- Politiek en aankomende verkiezingen hebben invloed op de beslissingen van de overheid

EXTERNE EFFECTEN – Maatschappelijke kosten

- Vervuiling, geluidsoverlast, onrust in toeristische steden zijn voorbeelden van negatieve externe effecten.
- Deze effecten worden niet betaald door de gebruiker (behalve deels bij rokers, omdat zij accijns betalen)
- De kosten die ontstaan noem je
- **MAATSCHAPPELIJKE KOSTEN**
- Die moeten wij met zijn allen betalen, terwijl wij het niet eens gedaan hebben!.....

INFLATIE

- Prijzen stijgen
- Kosteninflatie = door hogere productiekosten
- Bestedingsinflatie = door meer bestedingen van consumenten en bedrijven

- Centrale bank kan afremmen door rente te verhogen en sparen aantrekkelijk te maken en lenen onaantrekkelijk
- Dus minder uitgeven
- Dus minder vraag
- Dus lagere prijzen
- Dus minder inflatie

Pay-offmatrix winstveranderingen in miljoenen euro's

		Kolen	
		kopen emissierechten	investeren in duurzame productie
Gas	kopen emissierechten	-70 ; -80	-50 ; -40
	investeren in duurzame productie	-30 ; -60	-35 ; -45

- 2p **16** Leg uit of beide bedrijven in een gevangenendilemma terecht komen.
Ga als volgt te werk:
- Leg met behulp van getallen uit hoe de dominante strategie van beide bedrijven tot stand komt.
 - Leg uit of er sprake is van een gevangenendilemma.

16 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- Gas zal investeren in duurzame productie omdat $-30 > -70$ en $-35 > -50$. Kolen zal ook investeren in duurzame productie omdat $-40 > -80$ en $-45 > -60$. (Beide hebben een dominante strategie om te investeren.) 1
- Het (Nash-)evenwicht / de uitkomst / $(-35 ; -45)$ is optimaal, want er is voor beide spelers tegelijkertijd geen betere uitkomst mogelijk. Er is geen sprake van een gevangenendilemma. 1

Opmerking

Het eerste scorepunt kan ook behaald worden door middel van best-response-methode.

Door de steeds grotere beschikbaarheid van gegevens en de sterk toegenomen rekenkracht van computers heeft artificiële intelligentie (AI) zich sinds 2023 snel ontwikkeld. Met behulp van artificiële intelligentie kunnen grote hoeveelheden gegevens worden geanalyseerd. Steeds meer verzekeraars maken gebruik van artificiële intelligentie bij het beoordelen van individuele risico's van verzekerden en daardoor bij het vaststellen van een premie per verzekerde.

Gebruik bovenstaande tekst.

1p **26** Geef een verklaring waarom de verzekeringsmarkt een markt is van onvolkomen concurrentie.

De risico-inschatting door verzekeraars werkt vervolgens door in de premie. Dit zou kunnen leiden tot een vermindering van averechtse selectie.

2p **27** Leg uit dat de inzet van artificiële intelligentie kan leiden tot een afname van averechtse selectie.

26 maximumscore 1

Voorbeelden van een juist antwoord zijn:

- Op een markt van onvolkomen concurrentie heeft de aanbieder invloed op de prijs. Uit de tekst blijkt dat de verzekeraar de premie kan vaststellen (met behulp van artificiële intelligentie).
- Op een markt van onvolkomen concurrentie is er geen sprake van transparantie. Uit de tekst blijkt dat de verzekeraar artificiële intelligentie gebruikt om risico's in te schatten en dus is de markt niet transparant.

27 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- Gepersonaliseerde premies op basis van het individuele risicoprofiel van verzekerden leiden tot lagere premies voor goede risico's, / Verzekerden worden gestimuleerd om hun risico te verlagen in ruil voor een lagere premie, 1
- zodat goede risico's niet worden verdreven / zich blijven verzekeren / er in verhouding meer goede risico's komen (en averechtse selectie wordt voorkomen). 1